

गङ्गमाल जातक

मिक्षु सुबोधानन्द महास्थविर

गङ्गमाल जातक

(धम्मद्व जातक)

निपू बाखँ

[अर्ध उपोसथ शीलानिसंसा फल व,
धर्म खँ न्येनेगुया फलं त्यागमय शान्ति]

अनुवादक :

भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविर

प्रकाशक :

धिर्जदास राजकर्णिकार

प्रकाशक —

धिर्जदास राजकर्णिकार
चिनिमाया राजकर्णिकार सपरिवार
येँ मरुत्वा, (काठमाडौं)

प्रथम संस्करण १५००

प्रकाश—

बुद्ध सम्बत्— २५२१

बि० सं०— २०४२

इस्वी सन्— १९८५

ने० सं०— ११०५

मूल्य— ३/५०

मुद्रक—

नेपाल प्रेस

शुक्रपथ, काठमाडौं

फोन— २११०३२

गङ्गामाल जातक

स्वर्गीय— सुश्री पूर्णदेवी राजकणिकार

जन्म :- १९८५ वि. सं. ज्येष्ठ शुक्लपक्षे द्वादशीतिथी

मृत्यु :- २०४१ वि. सं. आषाढ कृष्णपक्ष नौमितिथी

निगू शब्द

थुगु बुद्ध धर्मया सफुती भगवान् बुद्धया सजीवमान काले, थनि नीन्यासः दँ न्हो तथागत सम्यक् सम्बुद्धं लोक कल्यानार्थं बहुजन हिताय, बहुजन सुखायया सद्धमं प्रचारयाना बिज्याबले— ई ब्यो कथं आवश्यक उदाहरण बिया अतीत कालेया थः स्वयं बोधिसत्व जुया दशपारमिता पुरे यायां बिज्यागु बखतय्या नं मानव जीवने कुशल—कर्म व अकुशलया विपाक फल भोग प्राप्त व्यक्तिपिन्त जुगु धर्मं नियामया निदशनं ह्या, धर्मं अबबोध याना बिज्याइगु जुया च्वन । उकिं बोधि-सत्व जीवनी सम्बन्धी (५५०) न्यासः व न्येगू जन्मया जातक— बाखँ, बौद्ध वाङ्मय पालि त्रिपिटक ग्रन्थ—सूत्र, विनय, अभिधर्मं स्वंगू परिशुद्ध धर्म सागर मध्ये, सूत्र पिटकया अन्तरगत खुद्क निकायया १५ किन्यागू धर्म ग्रन्थ क्रमे किगूगु धर्मग्रन्थ जातक बाखँ जुया च्वन । उगु न्यासः व न्येपू जातक कथा मध्ये, थुगु धर्म सफुती जातक—बाखँ क्रम्य (४२१) प्यसः व नीछपूगु— “गङ्गमाल जातक बाखँ” व निपूगु (२२०) “धम्मद्व—जातक” बाखँ नापं थ्व धर्म सफू रूपे अनुवादकं थःगु मां भाय् नेपाल भाषां च्वयागु खः ।

थ्व संसारे मानव जीवने सत्य, अहिंसा, शील धर्म चालन याय्बले अनेक प्रकारं मारं विघ्न बाधा ज्वीगु स्वभाव—

धर्मयात ज्ञानं सीका, सत्य धर्म द्वारा विजय प्राप्त यायत्, अकथ धैर्यं, वीर्यं, दृढ संकल्प दयका धर्म याइपि साधकपिसं परिशुद्ध धर्मं याय माःगु जुया चवन । अले जक धर्माचरणया— सुरस फल लौकिक सुख व शान्ति, तथा लोकोत्तर क्लेश निवारण शान्तिया नं अनुभव, धार्मिक श्रद्धालु अभ्यासि साधकपिसं धर्मं विजय प्राप्त पटाका ब्वेका चवने फँगु जुल । श्व संसारया धर्मं अबोध जनपित सत्य धर्म—बोधया सुख शान्तिया आदर्श बिद्या जगते धर्म ज्योति ज्ञान प्रकाश याय फँगु ध्रुव सत्य खः । थुजागु धर्मया विजय खँ जाया चवंगु जातक बाखँ मध्यया श्व चिकिचा धंगु सफुती नं सत्यधर्मया विजय सफलताया जातक बाखँ निपू खः ।

थुगु धर्मं सफू प्रकाश यायगु निमित्त प्रार्थना याना दीपि येँ क्षत्रपाटीया श्रद्धालु श्रीमती ज्यानमाया उपासिका, धर्मदास उपासक व येँ मरुत्वाया धिर्जदास राजकर्णिकार सपरिवारपिनि धर्मचित्त उत्पन्न जुया, परलोक जुया दीपि स बन्धुपिनि पुण्यार्थे दान मध्ये उत्तमाति उत्तमगु धर्मदान धका, भगवान् बुद्धं धया बिज्यागु— “सब्बदानं धम्मदानं जीनाति” बुद्ध वचनामृतयात लुमंका श्व जातक सफू प्रकाश यायेत धन परित्याग याना धर्मदान व प्रचार प्रसार याना दीगु कुशल पुण्यं प्रार्थी— धिर्जदास राजकर्णिकार, चिनिमाया, तिर्थदेवी, मोक्षदेवी, नरमाया राजकर्णिकारपिनि दिवंगत बी पूर्णदास, मां अष्टमाया, तता पूर्णदेवी राजकर्णिकारपिन्त सुगति, स्वर्गादि निर्वाण शान्ति प्राप्त जुयमाः धँगु सकल परिवारपिनि नं बुद्ध,

धर्म, संघयाके प्रार्थना जुल । हानं लुमंके बहुगु खँ सुश्री पूर्ण-
 देवी उपासिका थःगु जीवने, पुण्य-धर्म संचय याना दीगु-
 कुशल-धर्म थथे खः— थःगु श्रद्धां स्वयम्भू चैत्य दर्शन याना,
 सवालाख प्रदक्षिणा (चाउला) पुण्य याना दिगु दु । नापं
 मंजोश्री दर्शनीय स्थाने नं थःगु श्रद्धां सवालाख धंका चाःउला
 पुण्य संचय याना दीगु जुया च्वन । अले हानं, ज्यानमाया
 तता, धर्मदासपि नाप पूर्णदेवी उपासिका नं धर्म पासापि नापं
 भारतया बुद्धतीर्थ— भगवान् बुद्धया प्यंगू तीर्थ- लुम्बिनी,
 बुद्धगया, सारनाथ, कुशीनगर व, श्रावस्ती-जेतवन विहार,
 साँचि, अजन्ता, एलोरादि बौद्ध गुफात व राजगिरी गृढकुट
 पर्वतादि बुद्ध लुमंका दर्शन पूजा याना पुण्य संचय याना दीगु
 दु । हानं वि. सं. २०३२ साल माघ मैनां पूज्य सुबोधानन्द,
 प्रज्ञारश्मि, सुमंगल भन्तेपि व, ज्यानमाया उपासिका, धर्मदास
 उपासक, विद्या लक्ष्मी उपासिकापि नाप पूर्णदेवी उपासिका नं
 (१८) किंच्याम्ह धर्म पासापि मुना नेपालं हवाइ जाहाज
 वना बरमा देशया पूजनीय स्थान बुद्धया केश धातु दुगु
 रंगुणया स्वेदगौ चैत्य विहारादि नं दर्शन, पूजा याना पुण्य
 संग्रह याना दीगु दु, नापं थाइलेण्डया दर्शनीय बुद्ध विहारादि
 बुद्ध दर्शन पूजा याना भिक्षुपित्त नं दान प्रदान याना पुण्य
 संग्रह याना दीगु जुल । वि. सं. २०३६ साल पाखे नं पूज्य
 सुमंगल भन्ते, ज्यानमाया उपासिका, धर्मदासपि नाप, पूर्णदेवी
 उपासिका नं धर्म पासापि नापं श्रीलंकाय् बौद्धतीर्थ श्रीमहा-
 बोधि (—बोधि सिमा) नीस्वसः दँ न्ह्योयागु बोधिसिमा

[४]

बुद्ध विहार चैत्यादि दर्शन, पूजा याना पुण्य संचय याना जीवने
 स्यू ल्यू वया उपकार ज्वीगु पुण्य धर्म संचय याना दीगु दु ।
 हानं पूर्णदेवी उपासिकाया श्रद्धां थःगु मनुष्य जीवनया अन्तिम
 वर्षे वि. सं. २०४१ साले यल देया हगः बाहाले बुद्ध चैत्य
 छगः नं दय्का पुण्य संचय याना दिल । सुश्री पूर्णदेवी राज-
 कर्णिकारया जन्म वि. सं. १९८५ सालया ज्येष्ठ शुक्लपक्ष
 द्वादशी खुनु जुल । मां बौ, किजा, केहेपि सपरिवारया पुचले
 च्वना सकलया सेवादि गुण धर्म याना, थमं स्युथें उक्त विविध
 पुण्य कार्य, दान, शील भावना पुण्य-धर्म संग्रह याना दीम्ह
 खः । वि. सं. २०४१ सालया आषाढ कृष्ण नौमि खुनु वेकः
 न्येखुदें दुवले, अनीत्यगु जीवन तोता दिवंगत जुया दिल ।

उर्कि परलोक जुया दीपि स्वबन्धुपिनिगु निम्ति-
 धर्मदान बिया पुण्य संचय याना दीगु पुण्य-कार्ये, अनुवादकं नं
 थुगु धर्म सफू च्वया, नापं प्रेशया प्रुफ च्वेगु नं यानागु कुशल
 पुण्ये दिवंगत जुयादीपि- श्रद्धालु पूर्णदास राजकर्णिकार,
 श्रीमती अष्टमाया राजकर्णिकार, सुश्री पूर्णदेवी राजकर्णिकार
 पित्त सुख स्वर्गादि निर्वाण शान्ति प्राप्त जुयमाः धेगु अनु-
 वादकया व दाता परिवारपिनि आसिका जुल ।

“चीरं तिष्ठतु सद्धम्मो, लोकोहोतु सुखी सदा”

भवतु सब्ब मंगलं

गण महाविहार ये

अनु०

वि. सं. २०४२ आषाढ

भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविर

कृष्णपक्ष नौमी

(४२१) गङ्गमाल जातक

“मङ्गार जाता ...” इव धर्मदेशना भगवान् शास्ता बुद्धं जेतवन बिहारे बिज्याना च्वंगु बखतय् उपोसथकर्म यागु बारे कना बिज्यात ।

(क.) वर्तमान कथा (बाखें)

छन्हु शास्ता बुद्धं उपोसथ-व्रत च्वंपि उपासक उपासक (उपासिका) पित्त सम्बोधन याना धया बिज्यात—उपासकपि! भिगुयात । उपोसथ-व्रत च्वंपित्त दान बियमाः । सदाचारया रक्षा याय्माः । क्रोध मयाइह्वा ज्वीमाः । मैत्री-भाव यायेमाः । उपोसथ-व्रत रक्षा यायेमाः । पूर्वकालया पण्डितपित्त, छगू भाग-उपोसथ-व्रत पालन यागु कारणं आपालं यश प्राप्त जुल ।” उपासकपिसं प्रार्थना यासेलि भगवान् बुद्धं उक्त यश लाभया बारे पूर्व-जन्म यागु खें कना बिज्यात ।

(ख.) अतीत कथा (बाखें)

पूर्व समये बाराणसी (काशी) देशे, ब्रह्मदत्त धयाह्वा राजां राज्य ताना च्वंगु बखतय् उगु नगरे सुचि-परिवार नाह्वा महाजन छह्वा दुगु जुल । व महाजन याके चय्गु करोड धन

(२)

सम्पत्ति दुहा जुया च्वन । दान-पुण्य याइह्य । बया स्त्री,
मस्त परिवार सम्बन्धीपि तथा व साहुया छेँ ज्या याइपि,
सा क्वात तकनं लच्छिया खुन्हु उपोसथ-व्रत पालन याइपि
जुया च्वन ।

उगु बखतय् बोधिसत्व छगू दरिद्र कुले जन्म कया
च्वन । कर्त्पिगु ज्या याना तसकं थाकु क जीवन हना च्वंगु
जुया च्वन । व ज्या यायेत सुधि-परिवार साहुया छेँ वन,
साहुयात प्रणाम याना छसिलिना दना च्वन । साहुनं न्येन
छाय् बयागु ? वं धाल — “महाजन छपिगु छेँ ज्या याना
च्वनेत ।” व गरिपया खँ न्यना, साहुँ बिचा यात ।

व महाजनं मेपि ज्या याना जीवन हनेत वैपि मनुतय्त
छेँ बोखुनु हे धाइगु जुया च्वन । थ्व छेँ ज्या याना च्वनेतः,
शील पालन याना च्वने फुसा, ज्या या च्वं धाइगु । व दरिद्रह्य
यात शील पालन याय्माःगु बारे छुँ नं मघा, महाजनं वयात
धाल— “ज्यु तात ! (प्रियवचनं) थमं याय् माःगु ज्या सीका
ज्या याना च्वनेगु बचन बिल ।” उखुन्हुनिसें व नोकरि च्वंह्य,
साहुया आज्ञाकारी जुया, थःगु मनं याय् माःगु ज्या थाकु
मचासे, व महाजनया फुक ज्या याना च्वन । सुथ ह्लापां बुँइ
बना ज्या फक्को याना बन्थ ल्याहां वैगु ।

छन्हु शहरे उरसवया घोषणा जुल । महाजनं दासीयात
सःता धाल— “थौं उपोसथ दिन खः, छेँ च्वैपि नोकरिपिन्त

सुथे हे भोजन थुया नकेगुया । इलेहे नया उपोसथ-व्रत पालन सकसिनं यायेमाः ।

उखुनुदिने नं व नोकरी च्वंहा सुथ ह्लापां हे दना सुई ज्याया बने घुं कुगु जुया च्वन । वयात सुनानं मधाः थों उपोसथ-व्रत च्वनेमा धका । मेपि दुपि नोकर च्वना च्वंपि फुकसिया सुथे हे भोजन याना उपोसथ-व्रत पालन यात

महाजन प्रमुख, कला, काय्, म्हाय्, सकल परिवार, थःथिथिपिसं नं उपोसथ-व्रत पालन यात । सकलें उपोसथ-व्रतया विचार (=भावना) याइपि थःथःपि च्वना च्वंगु छें वना, फय्तुना शीलया विचार कथं भावना याना च्वन । व नोकर च्वंम्ह ह्लिच्छें बुँइ ज्या याना सूर्यास्त (द्योनिभा) बिइ त्यंगु इले महाजनया छें ल्याहां वल ।

भोजन थूहा मय्जुं व ज्या याना वोहा नोकरीयात ह्ला सिका, छेमाय् जा ताना हया बिल । वं अथेक स्वयां म्हीगः म्हीगः म्येगु दिनेजा, धव इले भापालं इगः मिगः ज्वीक जा नैपि हासा च्वनिगु खः बंगु बिचा याना व भोजन हःहा मय्जु याके न्येन— मेपि गन वन ?

लिसः बिल— “सकलें उपोसथ-व्रत पालन याना, थः थःगु छें वन धाल ।

व ज्या यानावोहा नोकरि व खें न्येना बिचायात थुलि-मद्धि— “शील-वानपिनि पुचले, थः याकचा— “दुष्शील” जुया

(४)

चवने मखु धका । व वना महाजन याके न्येन— “सेठजु !
आः ध्व इले नं यदि जि उपोसथ-व्रतया शील अंग पालन
याय्गु संकल्प यात धाःसा— उपोसथ शील्य् च्वंहा ज्वीकि
ज्वी मखु ? सेथं लिसः बिल— “सुथय् हे संकल्प मयागु जुया
पूर्ण-व्रत ज्वी मखु, आः पालन यासा- वच्छि उपोसथ-व्रत
पुइ ।”

“धुलि हे जूसा” ज्यु धका, व नोकरि ज्या याना
च्वंभं शुचि-परिवार महाजन याके शील ग्रहण याना, वं
उपोसथ-व्रतया संकल्प यात, थः चवनेगु थासे वना, लासाय्
द्वेना उपोसथ (=च्यागू) शीलया विचार-(भावना) वाना
चवन । व्हिच्छि छुं हे मनह्य जुया निति, चान्हे तसकं प्वा
स्यात । महाजनं वयात प्वा स्यागुया वासः विभिन्न प्रकारया
हय्का वासः नः धया बिल । “वं वासः मनस्ये- महाजन यात
लिसः बिल— “प्राण दया च्वंतले उपोसथशील-व्रत स्यंके
मखुगु संकल्प धया । उकिं वासः नय् मखु धाल । अले क्ण
वायु रोगं व नोकरि यात तसकं प्वाथय् स्यागु रोगं पीडा
बिया ल्वे बढे जुया वन । सूर्योदय (द्यो तुइगु) इले पाखे व
नोकरि जुया च्वंम्ह रोगं बेहोसि जुल । “आः सिना वनि”
धका, महाजनं विचा याना सीका—” व नोकरि यात ल्हाना
हया पिने दलानय् ध्यना बिल ।

उगु हे समय वाराणसि देशया जुजु आपालं लावा
लसकर नाप रथे चवना वया नगरया प्रदक्षिणा यायां अन

ध्यंकः बल । मृत्यु सैय्याय् च्वना च्वंहा नोकरि व जुजुया भव्यकथं सवारी जुगु शोख सौन्दर्य खँबले वया मने लोभ उत्पन्न जुम । वं इच्छा यात— “जि राजा ज्वी घैगु ।” व हे खनेवं अभिलाषा जुगु मनं आकांक्षा यात, वं अर्धं उपोसध-शील पालन याःगु प्रभावं व सिना वना, व नगर चाःह्यू वोह्य जुजुया बडा महारानीया गर्भे जन्म का वन । किला तच्छ महारानि गर्भधारण याता, वं काय्मचा जन्म यात । व बालक-या नां तल उदय कुमार धका । व क्रमश तधी जुया बसेलि, व फुक शिल्प विद्याय् निष्णातकह्य जुल । अले पूर्व जन्मया खँ स्युगु जुया निति व राजकुमार बराबर थ्व हर्ष वाक्य धयावं च्वनीगु— “थ्व जिगु पूर्वजन्मया, तसकं चिकिचा घंगु कर्मया फल खः धका ।

समय बितय् जुया वोंसेली व राजकुमारया अबु महान-राज परलोक जुया वन । अले व राजकुमारयात बाराणसी देशया राज्य प्राप्त ज्वी धुंका नं, वं थःत प्राप्त जुगु अनेक प्रकारया सुख चैन्या ऐश्वर्य शोख सौन्दर्य फुक खना, व हे ह्यापा याता वोगु अल्प पुण्यया प्रभावं प्राप्त जुगु खः धका—इले—बिले बहे हर्ष वाक्य धयावं च्वनीगु जुल ।

छन्हु शहरे उत्सव यागु थिक यात । जनतापि हिते गुली लगे जुल । उगु बखतय् बनारस शहरया उत्तर पाखेया देय् घ्वाखा पाखे च्वना च्वंहा, छह्य मनु लः लहेगु ज्या याता जीवन हना च्वंहा दुगु जुया च्वन । वयाके आधा—मास कमाय्

(६)

याना तःगु धेवा दुगु ध्वाखाया प्येख्ये दना तःगु अंगःया अप्पा
बिचय् तया तल । मेह्म अनहे शहरे दक्षिण ध्वाखा पाखे लः
रहेगु ज्या याना जीवन हना च्वँह्य, छह्य दरिद्रह्य मिसा नं दुगु
जुया च्वन ।

उक्त दरिद्रह्य मनुनं दक्षिणपाखे वना उह्य दरिद्रह्य
मिसा नाप सहवास याना दम्पति जीवन हना च्वंगु जुल ।
अले व मिसाम्हं धाल — “स्वामी ! नगरे उत्सव माने याना
च्वन । यदि छर्पिके छुँ दुसा कीनं मौज मज्जां उत्सव माने
याय्नु ।

मिजंम्हं — “ज्यु, दु धाल ।”

मिसां — “स्वामी ! गुलि दु ?”

मिजंनं — “आधामासा (= बागुमास) दु ।”

मिसां — “गन दु ?”

मिजंम्हं — “थनं उत्तर छे ध्वाकाया पःखाया अप्पा
भू दुने तया तैगु दु ।” जिगु व धन थनं किनिगू योजन तापाक
दु । छंके छुँ दुला ?

“हाँ दु । गुलि दु ?” “आधा-मासा हे दु ।”

ए जुसा छंगू आधामासा, जिगु आधामासा याय्बले
छगू मासा दै । थुगु धेवाँ छगू भागं सुगन्ध-नस्वागु ज्वलं
काय् । छगू भागं सुरा पान कया कीनं मौज मज्जा याय् । हुँ
छ वना थमं तया तैगु आधामासा दाँ कया वा धाल ।

व गरिबहा मिजं प्रसन्न जुया लय् तालकि कलानं वया
 मने च्वंगु थें धाल धका, वं वया श्रीमतीयात धाल— “भद्रे !
 चिन्ता याय् मते, व धन कया ह्य् धया, व का वनेत वन ।
 व मनु याके किसिया थें बल दु । खुगु योजन वने धुंका
 मध्यान इले लैय् च्वंगु फि क्वाकातःगु (तप्त-भङ्गार) ह्यंग्वा
 मिथें क्वाना च्वंगु ताप समय जूसां, व मनु नं अपाय् सकं पूगु
 फिसले पला तथा वना च्वन । कारण वया तथा तःगु धनया-
 लोभं प्रसन्न, भाव कथं, ह्यासुगु भ्वाथगु बस्त्र पुना, न्हेपने
 तालया हः तथा व मस्त जुया मज्जां म्ये हा हां वना राजाङ्ग-
 न्य् (राजद्वार) या न्ह्योने ध्यंकः वन ।

वाराणसी देशया उदय महाराजा राजद्वारया ऊया
 चाय्का दना स्वया च्वंगु बखते व मनु खना । राजां सोचेयात
 छु कारणं व पथिक थपाय्सकं तानो बले, गरम जुगुया वास्ता
 हे मतसे, प्रसन्न चित्तं म्ये हा हां वना च्वंगु छाय् ज्वी ? धका,
 व पथिक याके म्येनेगु इच्छां राजां छहा मनु छीत । व वना
 वेत धाल— “राजां छन्त सःता च्वन ।”

व पथिकं धाल— “राजा जि सु लगेजु ? धका, जि
 राजा ह्यमस्यु धाल ।

वयात जुजुया मनु नं जबरजस्ती ज्वना थंका, राजाया
 छखे पाखे न्ह्योने थना तल । उदय महाराजां व दरिद्रहा पथिक
 याके न्यो न्यै निपू गाथा धाल—

(८)

अङ्गार जाता पठवी, कुक्कुलानुगता महौ ।
अथ गायसि वत्तानि, न तं तपति आतपो ॥१
उद्धं तपति आदिच्चो, अघो तपति वालुका ।
अथ गायसि वत्तानि, न तं तपति आतपो ॥२

अर्थ— पृथ्वी सूर्यया तापं मि थें बवाना च्वन । छः
घाःसा म्ये हाला वना च्वन । छंतः नेभालं मपूला ? च्वे सूर्य-
या ताप, बवे फि बवाना च्वन । छं म्ये हाला वं च्वन, छंत
न्येभालं मपूला ? ॥१-२॥

व गरिबहा पथिकं राजाया खँ न्यना स्वपूगु गाथा
धाल—

न मं तपति आतपो, आतप्पा तपयन्ति मं ।
अत्था हि विविधा राज, ते तपन्ति न आतपो ॥३

अर्थ— जित न्येभालं मपू, जित कामनां पुना च्वन,
हे राजन् ! जिके अनेक काम (कामना) दु । उकिं जित पुना
च्वन । न्येभालं मपु ॥३॥

उदय राजां न्येन— छंके छु कामना दु ? वं धाल—

“देव ! जि दक्षिण-द्वारय् च्वँहा दरिद्रहा स्त्री नाप
अन (दम्पति) जीवन हना च्वना । वं जिके न्येन— “स्वामी !
उत्सव माने याय् छुं थाके दुला धाल । जि धया जि धया
जिगु धन उत्तर-द्वारे अंगःया भूली दुने तथा तैगु दु धया । वं
जित छोया हल, हँ व कया हति धका । निह्यति बुयां मौज

याय् धाल । व जिह्य कलाया खँ, जिगु मनं प्याहाँ मवं । जिं
बयात लुमंका च्वना, उगु कामाग्नि पुका च्वना, महाराज !
एव जिगु कामना—ज्या खः ।

राजां धाल— थुगु प्रकारया तसकं गरम जुया च्वंगु
इले तानोया छुं हे वास्ता मयासे, छं छु कारणं म्ये हाला
बया च्वनागु ?”

“महाराज ! व उत्तर ध्वाखाया पःखा अंगले अप्पाया
भुली तथा तथागु जिगु धन कया हया जिह्य मिसा नाप मौज—
मज्जां उत्सव मानेयाय् धैगु मती-तथागुलि, थुगु कारणं प्रसन्न-
चित्त जुया म्ये हाला बया च्वनागु खः ।”

ऐ पुरुष ! छु छं उत्तर द्वारे तथा तैगु छंगु व धन
छगू लाख दुला ?”

“महाराज ! मदु ।”

हानं राजां न्येन— “उलि मदुसा, न्येदो दुला ?
क्रमश न्येन पोदो, स्वीदो, नीदो, क्रिदो, न्यादो, दोछिला ?,
न्यासः, प्यश, स्वशः, निशः, सच्छि दुला ?, न्येतका, पीतका,
स्वीतका, नीतका, फ्रितका, न्यातका, प्यतका, स्वतका, नितका,
छतका दां दुला ?, छमो दुला ? छसुका दुला ?, प्यंगू मासा,
स्वंगू मासा, निगू मासा, छगू मासा दुला ?”

महाराज ! “मदु ।”

“भाघा मासा दुला ?”

(१०)

“दु ! महाराज ! धुलि हे जिगु धन खः । व धन ह्या, जिह्य श्रीमती नाप मौज—मज्जा याय् धका, थुकिया निर्मित्ति जि वना च्वना । ध्व हे प्रसन्नता, ध्व हे सौमनस्यया कारणं जित, ध्व न्येभाया तापं मपू ।”

राजां धाल— “ए पुरुष थपाय्सकं तानोगु तापय् छ अन वने मत्ये । जि छन्त आधा—मासा दां बिगु जुल ।”

महाराज ! छपिगु खंयात्त माने याना ध्व व्युगु दां नं जि काय्, अय् नं व तापाक तथा तैगु आधा—मास दां नं तोते मखु । जि वना व दां कया ह्य् ।”

अले राजां धाल— “अय् पुरुष ! छ वने मत्ये, जि छन्त छगू मासा दां बिइ ।” अय् नं व मनू नं, वं तथा तःगु दांनं का वनेगु हे धाइ, अले क्रमश वयात्त राजां निगू मासा, प्यंगू मासा, बिइगु धाधां लाखौं, करोडौं मयाक दां बी धया, वयात्त रोकय् याय्त्त धाःसां व गरिबह्य मनू नं, उक्त प्रकारं हे धया च्वन ।

महाराज ! छपिसं व्युगु दां (धन) काय् तर व जि उत्तर द्वारे तथातैगु दां नं कावने ।

अनंली जुजुं व मनूयात्त महाजन पद आदि प्रलोभन बिल । उपराज पद बीगु धाल । अन्तिमय् थःगु बच्छि राज्य बिइ छ वने मत्ये धया बिज्यात्त । अलेतिनि व पथिकं स्वीकार यात्त ।

राजां—मंत्रीपिन्त आज्ञा बिल— “हूँ जिह्य मित्रयात
सँ खाका, मो ल्हुयेका, अलङ्कार (बांलागु पोसाक) पुंका
हति । मन्त्रीपिसं माकथं वसः पुंका हल ।

राजां— “धःगु राज्यया निगू भाग याना, बच्छि
भाग थःम्ह मित्रयात राज्य बिल । धमातःबु दु कि— आधा—
मासा (बच्छिमासा) धन प्रेमया कारणं, बच्छि राज्य थःत
कया नं, व पथिक उत्तर पाखे हे वन, उकि वया नां अर्ध—मासा
राजा जुल ।

इपि निह्य राजापि नं मिने चले जुया, प्रसन्नतापूर्वक
राज्य यायां, छन्हू राज उद्याने बिज्यात । अन रस रंग क्रीडा
रहर याय् धुंका, उदय महाराजा, अर्ध—मासा राजाया मुले
छद्यो लाका आराम काल । व राजाया न्ह्यो वेकु बले, वया
अंगरक्षक मनूत नं उखे थुखे बना मिहत वन । उथाय् अर्ध—
मासा राजां सोचेयात— “जि न्ह्याबलें बच्छि राज्यया हे जक
स्वामी छाया ज्वीगु ? थ्व राजायात श्याना, जि स्वयं राजा
छाय् मज्वी ? थथे सोचेयाना, व राजायात श्याय्, तरवार
लिकात । तर हानं मती सोचेयात— “ध्वसपोल राजां, जि
दरिद्रयात थः बराबर याना बिज्यासे, महान् ऐश्वर्यं बिया
बिज्यात । थुगु प्रकारया ऐश्वर्यं दातायात, श्याय्गु जिगु
इच्छा जुल । थ्व अनुचित, अयोग्य खः ।” थुगु प्रकार सम्ये
जुया वसेली, व अर्धमास राजां तरवार दापय् दुने तल ।

(१२)

तर हाकनं निकः खुसी नं, व राजाया मने व हे
ह्लापाथें उदय महाराजयात श्याय्गु सङ्कल्प वल । उथाय्
अर्धमास राजां सोचेयात— “ध्व चित्त बार बार उत्पन्न जुया
पाप-कर्म याकिगु धका सीका । वं तरवार बँय तथा, अले
घेनाच्वंह्य राजायात थना वसपोल जुजुया पाली भोपुया धाल-
महाराज ! क्षमा याना बिज्याहूँ ।”

उदय राजां— “मित्र ! जिगु व छंगु बीचे द्वेष महु,
मखुला ?”

अर्धमास राजां— “महाराज दु । जि अथे याना ।

“अथे यानागु खःसां, मित्र ! छन्त क्षमा जुल । छं
फुक राज्य याय्गु इच्छा दुसा, राज्य या । जि उपराजा जुया
छंगु सेवाय् जि च्वने ।”

“अर्धमास राजां प्रार्थना यात— “भो महाराजा जित
राज्य माःगु मखुत । ध्व तृष्णा धयागुलि जित नरकय् छोया
बिइ । छपिसं छपिगु राज्य कया बिज्याहूँ ।

जि प्रन्नज्या जुइ । जि कामनाया मूल हेतु खंके धुन ।
ध्व मने वैगु अनेक प्रकारयागु सङ्कल्प-विकल्प याना च्वनेगुलि
बढे जुइगु खः । भाः जि सङ्कल्प-विकल्प घैगु याय् मखुत ।
थगु हे प्रकारं उदान-वाक्य धया बिज्याना- प्येपूगु गाथा
(-इलोक) धया बिज्यात—

अहंसं कामते मूलं, सङ्कप्पा काम जायसि ।

न तं सङ्कप्पयिस्सामि, एवं काम न होहिसि ॥४

अर्थ— हे कामना ! जि छंगु मूल (=हा कारण) यात खंका काय् धुन, छ सङ्कल्पं दया वैगु खः । आबलि- जि छंगु सङ्कल्प-विकल्प उत्पन्न याय् मखुत । थुगु प्रकारं हे कामना ! छ उत्पन्न ज्वी फे मखुत ॥४

थये धया बिज्यास्ये व अर्धमास राजां हानं काम-भोग्य जुया च्वंपि जनतापित सद्वर्मया उपदेश बिया बिज्याना न्यापूगु गाथा धाल—

अप्पापि कामा न अलं, बहूहिपि न तप्पति ।

अ ह हा बाल लपना, पटिविज्जेथ जग्गतो ॥५

अर्थ— न भतिचागु काम-भोग पर्याप्त ज्वीगु खः, न आपा दुगुलि हे तृप्त ज्वीगु खः । आहा ! बाल (अज्ञानी) मूर्खंपिनि-प्रलाप मात्र खः । (थुकियात) जागरूक (होस) दयका त्याग या ॥५

थुगु प्रकारं व अर्धमास राजां जनतापित धर्मोपदेश बिया, उदय महाराजायात राज्य जिम्मा बिया, जनतापि ख्वेक-ख्वेकं हे त्यागयाना हिमाल पाखे बिज्यात । अन प्रब्रज्या जुया, ध्यान याना, अभिञ्जा (ज्ञान) प्राप्त यात । वसपोलया प्रब्रजित जुया वंसेली, उदय राजां उगु (थःत योगु) प्रीति वाक्ययात पूर्णयाना खुपूगु गाथा धया बिज्यात—

अप्पस्स कम्मस्स, फलं ममइदं ।

उदयो अज्जगमा, महत्तपत्तं ॥

(१४)

सुलद्धलाभा वत, माणवस्स ।
यो पब्बजि, काम-रागं पहाय ॥६

अर्थ— एव जिगु अल्प-कर्मया फल खः, उदययात
थपाय् घंगु ऐश्वर्यं दत्त । जिह्वा मित्रयात एव तधंगु लाभ
जुलकि- वं काम-भोगयात तोता प्रब्रजित जुयावन ॥६

थुगु गाथाया भावार्थ, न्येनेगु स्वैगुं विचारे नं मवोगु
जुया च्वन । छन्हु वसपोल उदय राजाया बडा महारानीं,
गाथाया अर्थ न्येन । राजां कना बिमज्या । इमि छहा गङ्गमाल
नउ दु । वं राजाया सँ ग्वाय् दारि खाइगु बखते ह्लापां खोचां
खाइगु, अले लिपा चिमतां बाकिगु सँ मवनीगु पुइगु जुया
च्वन । खोचां सँ खाइबले राजायात याउंसे मज्जा ताइगु,
तर बाकिगु सँ पुइबले कष्ट ताइगु । व राजाया सँ नउनं
खाइबले याउंस्ये च्वंगुलि वयात बर बिइ मास्ति वैगु, तर
लिपा चिमतां सँ पुइबले श्यागुलि, नउचिया छघो त्वाह्लाया
मास्ति वैगु जुया च्वन ।

छन्हु उदय महाराजां, महारानीयात धाल- “भद्रे ।
कीह्य नउचा मूख्ह खः ।”

“महाराज ! एसा (नउनं) छु याय् मान ?”

“नउचां-” ह्लापां पुइमाःगु सँ चिमतां पुया, लिपा
खोचां सँ खाय् माःगु धका महाराजां बेबिज्यात ।

ध्व खँ न्यनां महाराजि— “नउचायात सःता धाल”—
 तात ! अय् नउचा ! आः गुखुनु महाराजया सँ खाय्गु ज्वी,
 उखुनु सँ खाय्त, ह्लापां मागु सँ चिमतां पुयाछोया, लिपा
 खोचां सँ खाय्गु या । उथाय् महाराजा खुसि जुया छन्त बर
 का धाःसा, छं धाय्गु— “महाराज जित मेगु बर मागु मखु ।
 छपिनि ब्वना बिज्याइगु उदान—गाथाया भावार्थ कना बिज्याहुँ
 धाः । जि छन्त यक्को धन बिइ ।”

व नउनं ज्यु धया स्वीकार यात, अले राजाया सँ खाइ
 खुनु, ह्लापां चिमता ह्लाती काल । राजां न्येन—

“गङ्गमाल ! ध्व न्हुगु तालं छु याय् त्यनागु ?”

“महाराज ! नउनं न्हुगु—न्हुगु तालं नं याइ ।”

व जुजुया नउचां ह्लापां मा माःगु सँ चिमतां पुल, अले
 लिपा छ्येने च्वंगु सँ खात । राजां धाल— “बर फो” ।”

“महाराज ! जित म्येगु छु नं म्वा । छपिसं बोनिगु
 उदान गाथा (श्लोक) या भावार्थ जित कना बिज्याहुँ ।

राजाया धासा, थः दरिद्र जुया च्वंगु बखतय्या खँ
 कनेगु लज्जा चाय्का च्वन । अले व नउयात राजां धाल—

“तात ! ध्व बरं छन्त छु लाभ ज्वी ? मेगु बर फो” ।”

“महाराज ! जित ध्व हे बर बिया बिज्याहुँ ।”

राजां ऊठ खँ ह्लाया मालिगु भयं “ज्यु” धया स्वीकार
 याना बिज्यात । हानं कुम्मास—पिण्ड जातकय् वोगु वर्णना बननु

सार फुक थिक याना (धर्मशान) दय्के बिया, उदय राजा रत्न-यागु सिंहासनय् बिज्याना, गङ्गमाल थःहा नौयात सम्बोधन याना, महारानी प्रमुख सकल प्रजापिगु न्होने— “धमं बराबर प्रीति ब्वना बिज्याइगु उदान-गाथा (श्लोक) या भावायं (धर्म उपदेश) कथं कना बिज्यात— “गङ्गमाल ! जि पूर्वजन्मे थ्व हे बाराणसी नगरे... ..” धका, महाराजां थःगु सम्पूर्ण पूर्व-वृत्तान्त खँ न्यंका धया बिज्यात, थुगु कारणं जि गाथाया ह्नापांयागु बच्छि भाग धया च्वना । जिहा मित्र (पासा) अर्धमासा राजा प्रब्रजित जुल । जि प्रमादया बसे लाना राज्य हे याना च्वना । थुगु कारणं लिपायागु बच्छि भाग गाथा धाय् धया फुक खँ कना बिज्यात ।

थ्व खँ (ज्ञानोपदेश) गङ्गमाल नौनं न्येना वं सोचे-यात— “अर्ध-उपोसथ ब्रत पालन याना, राजायात थपाय् धंगु सम्पत्ति नाभ जुल । कुशल-कर्म यायेमाः । जि प्रब्रजित जुया, थःत थमं स्थिर (भिगु) याय् धया ।” व नौनं थः सम्बन्धि-पित तोता (त्याग याना) राजायाके प्रब्रजित जुइगु भाशा कया, अले हिमालय पाखे स्वयावन ।

अन थ्यंका ऋषि-प्रब्रज्या-क्रमं प्रब्रजित जुया, अनित्य, दुःख, तथा अनात्म यागु विचार याना, विपश्यना-भाषना यागु अभ्यास याना । थुगु प्रकारं वसपोलं प्रत्येक-बुद्धत्व प्राप्त याना बिज्यास्ये, ऋद्धि-बलं प्राप्त पात्र-चीवर धारण याना, अन हिमालय गन्धमादन पर्वतय् न्यादँ तक च्वना, लिपा

चाराणसी देशया उदय महाराजा नापलायत, वसपोल प्रत्येक बुद्ध आकाश-मार्गं विज्याना, राज उद्याने मङ्गल-शिलाय् फय्तुना विज्यात । अन च्वंहा मालि ह्यसीका व वना राजा-यात विन्ती यात— महाराज ! गङ्गमाल प्रत्येक-बुद्ध जुया, आकाश मार्गं वया बगीचाय् विज्याना च्वन ।”

उदय महाराजां खँ न्येनेवं प्रत्येक बुद्धयात प्रणाम याय्गु इच्छां राज उद्याने विज्यात । राजमाता नं काय्म्ह नापं वन । राजां प्रत्येक बुद्धयात प्रणाम याना छसिलिना दना च्वन । राज्य-परिषद्वपि नं वया च्वन । उथाय् वसपोल प्रत्येक बुद्धं राजायागु नां कया कुशल क्षम, आरामि खँ न्येन— “छु ब्रह्मदत्त, प्रमादरहित जुया धर्मानुसार राज्य याना च्वंला, दानादि पुण्य-कर्मं याना च्वन मखुला ?”

ध्व खँ ह्लागु न्येना राजाया मयात खँ व्याहां वल-
“ध्व हीन-जन्म (क्वयंगु कुलयाम्ह) बांमलागु फोहर सकाइ याइम्ह नौचिया काय् नं थःगु दरजा छुं मस्यु । जिमि काय् यात गुम्हजा ध्व पृथ्वी-पति खः, गुम्ह क्षत्रि वंशयाम्ह खः”
चयात ‘ब्रह्मदत्त’ (वंश) नां कया खँ न्येना च्वन धया ।” राज माता नं न्हेपुगु गाथा नं धया विज्यात—

तपसा पजहन्ति पापकम्मं,
तपसा ह्लापित कुम्भकार भावं ।
तपसा अभिभूय्य गङ्गमाल,
नामेनालपसञ्ज ब्रह्मदत्तो ॥७

(१८)

अर्थ— तपस्यां पाप-कर्म छुटे जूसां, छु तपस्यां नो
(जाति) भाव वा, कुम्हा भाव नं मरया वनि ला ? हे गङ्ग-
माल ! छं तपस्यां पूर्ण जुया धका (तधं छु भावं) थों राजा-
यात- 'ब्रह्मदत्त' नां कया धाल ॥७

उदय राजां मांयात रोकेयाना, प्रत्यक-बुद्धयागु गुण
खँ प्रकाशित याना बिल्यासे च्यापूगु गाथा धाल—

सन्दिट्टिक मेव पस्सथ,
खन्ति सोरच्चस्स अयं विपाको ॥
यो सब्ब जनस्स वन्दितो,
तं वन्दाम सराजिका समच्चा ॥८

अर्थ— क्षमा व शान्तियागु फल ध्व हे जन्मे सो ।
मंत्रीगण, राज्य-परिषद् सहित सर्वजनपिनि वन्दनीय जुया
बिज्याम्ह (प्रत्यक-बुद्ध) यात वन्दना याइगु जुल ॥८

राज मातायात रोके याबले, बाकिदुपि जनतापिसं
दना धाल- "महाराज ! ध्व उचित मजुकि- थुगु प्रकारया
नीच-जातिम्हं छलपोलयात नां कया सम्बोधन यात ।" राजां
जनतापिन्त रोक्य याना प्रत्यक-बुद्धया गुणानुवाद यान
बिज्याय्त अन्तिम गाथा कना बिज्यात—

मा किञ्चि अव चत्थु गङ्गमालं,
मुनि मोनपथेसु सिक्खपानं ॥
एसो हि अतरि अण्णवं,
यं तरित्वा विचरन्ति वीत सोका ॥९

अर्थ— मोन-मागंया अभ्यासी गङ्गमाल मुनियात,

छुं हे धाय् मत्ये । वसपोल उगु समुद्र (संस्कारया वसेष्ण समुद्र) यात पार याना वने धुं कुम्ह खः, गुगु पार याना वना शोक-रहित विचरण याना च्वनिम्ह खः ॥६

थुलि धया बिज्याना, उदय राजां प्रत्यक-बुद्धयात प्रणाम याना, निवेदन यात- “भन्ते जि मांयात क्षमा याना बिज्याहुं ।

“महाराज ! क्षमा जुल ।”

राज्य-परिषदपिसं नं प्रत्यक-बुद्धयाके क्षमा फोन । उदय महाराजां, वसपोल प्रत्यक-बुद्धयात थः थाय् राज्ये च्वना बिज्याहुं धैगु प्रार्थना यात । प्रत्यक-बुद्धं राजाया वचन-स्वीकार मयास्ये, अन राज उद्यानय् दुपिं राज परिषदपिसं खने दय्क, वसपोल गङ्गमाल प्रत्यक-बुद्ध आकाशे थाह्वावना उदय महाराजायात धर्मोपदेश बिया, हिमालया गन्धमादन (पर्वत) धयागु थाय् आकाशमार्गं बिज्यात ।

भगवान् शास्ता बुद्धं थुगु प्रकारं धर्म-देशना याना बिज्यास्ये,- “उपासकपिं ! थुगु प्रकार उपोसथ-व्रत धयागु पालन याये हे माः । धया बिज्याना- जातकया खँ मिलेयाना कना बिज्यागु जुल । उगु समयया प्रत्यक-बुद्ध परिनिर्वाण जुया बिज्यात । अर्ध-मास राजा जूम्ह, आनन्द खः । मां जुया बिज्याम्ह, महामायादेवी खः । बडा महारानी, राहुल माता खः । उदय राजा, जि हे खः । धया थुगु जातक बाखँ ववचाय्का बिज्यागु जुल ।

[गङ्गमाल-जातक बाखँ ववचान]

“नमो तस्स सम्मा सम्बुद्धस्स”

(२२०) धम्मद्व जातक

“सुखं जिवित रूपोसि, ...” एव धर्म देशना
शास्ता बुद्धं वेलुवन विहारे बिज्याना च्वंगु बखते वध (हत्या)
या प्रयत्न यागु बारे कना बिज्यात ।

क. वर्तमान कथा (बाखँ)

भगवान् बुद्धं— “भिक्षुपि, आजक मखु, देबदत्तं जित
हत्या याय्गु निर्मित प्रयत्न यागु, ह्लापा नं याःगु खः, तर त्रास
मात्र नं बिह मफु” धका पूर्व—जन्मयागु खँ आज्ञा दय्का
बिज्यात ।

ख. अतीत कथा (बाखँ)

पूर्व काले वाराणसी देशे पायासपाणी धयाम्ह राजां
राज्य याना च्वंगु जुल । कालक धयाम्ह व राजाया सेनापति
जुया च्वन । उगु बखते बोधिसत्व पायासपाणी राजाया पुरो-
हित जुया च्वन । वया नां धम्मव्वज जुल । राजाया छयेने

सैं अलङ्कृत— (बांलाकिम्ह) नोचिया नां छत्तपाणी जुल ।

वाराणसी देशे पायासपाणी महाराजां धर्मपूर्वक राज्य याना च्वन, तर व राजाया सेनापतिं फगडया मुद्दा छिने याइगु बखते घूस नैगु जुया च्वन । चुगलि याइरिनि पाल्ले घूस कया, हक दुम्ह फगडियात बुका बिया, वया स्वामिस्व मस्सय्का, अस्वामी याना बिइगु जुया च्वन ।

छन्हु फगडां बुम्ह मनुनं बोह ज्वना खो ख्वं अडालतं प्वाहां बोबले, राजसेवाय् वना च्वांम्ह बोधिसत्व यात खन । वं वयागु पाली भोपुया धाल— “स्वामी ! छपिथें जाम्ह अर्थं धर्मानुशासक दया नं, कालक सेनापतिं घूस नया हक् मद्दु-म्हेसित, हक् दय्का फगडां त्याका स्वामी याना बिइगु जुया च्वन, धया बिन्ती याना— थःत फगडां बुका ब्युगु खँ फुक कन । व दुःखीम्ह फगडिया मनुयागु प्रति अन्यायागु सीका, वसपोल बोधिसत्वं करुणाया भावं धया बिज्यात— “अय् भाइ वा छंगु फगडया फैसला जि याना बिइ । व धर्मानुशासक बोधि-सत्वं, व गरीबम्ह फगडिया मनुयात च्वना वना, उगु अडुय् वंगु जुल । अन आपालं मनूत मूवल । बोधिसत्वं व फगडिया मनूका उगु मुद्दा स्वया फैसला ज्बो धुं कुगु अन्याय खना, धरिं निगू पक्षया बादि प्रतिवादि ल्वापुया कारण यात, यथार्थ सत्थ कथं स्वया, बहस्स याना, त्याका ब्युगु फसिन्नायात रह याना, हानं फगडां बुम्ह मनुयात, वया हे हक् दुगु थहरे याना त्याका बिया स्वामीत्व प्राप्त याना ब्युगु जुल ।

(२२)

उथाय् जन-समूह नं, बोधिसत्त्व यात प्रसंशा याना धन्य-धन्य धया, तःत सकं सः पिकया हाला च्वंगु शब्द राज दरबारे बिज्याना च्वंम्ह पायासपाणी राजां ताया न्येन- ध्व छु सः वैच्वंगु ?

“महाराज ! धर्म ध्वज पण्डितं छगू उजागु मुद्दाया गुकिया ठीक फैसला मजुगु खः, उगु ठीक फैसला याना बिज्यात । उगु हे बारे जनसमूहपिसं धन्य, धन्य, धया प्रसंशा याःगु घोषणा सः खः ।

राजां उगु भिगु खँ न्येना सन्तुष्ट जुया, बोधिसत्त्व यात सःता न्येन — “आचार्य्य ! छपिसं क्गडाया मुद्दा छिने याना बिज्यानाला ?

“खः महाराज ! कालक सेनापति, गुगु क्गडाया ठीक ज्वीक मुद्दा छिने मयागु खः, उगु मुद्दायात न्यायानुकुल बुक्येयाना, त्याके माम्हसित धर्मानुकुल फैसला याना बियागु जुल ।”

“ए जुसा आवंलि छपिसं हे क्गडाया मुद्दा फैसला याना बिज्याहुँ । जिगु न्हेपंयात सुख प्राप्त ज्वी । जनतापिनि नं उन्नति ज्वीगु जुल ।”

बसपोल बोधिसत्त्वं इच्छा मयासां नं, राजां ‘प्राणिपिनि निर्मित दया तय्गु निति न्याय् याय्गु गद्दी च्वना बिज्याहुँ’ धका प्रार्थना याना स्वीकार याका बिज्यात । उबलेनिसँ

बोधिसत्व न्याय यागु गद्दी च्वना बिज्याय्गु यात । क्कण्डा
स्वया सत्यकथं न्याय याना, अधिकार दैपित हे त्याका बिया,
स्वामीत्व याय् मापित्त त्याका बिइगु जुल ।

उबलेनिसें, ह्लापा न्याय याइम्ह कालक सेनापतिया
घूस नय् मरुगु कारणं, लाभ ज्वीगु हानी जुसेली व न्यायाधिसं,
बोधिसत्वया प्रति मभितुना स्थंकेत राजायाथाय् वना बिन्ती
यात— “महाराज ! धर्मध्वज पण्डितं छपिगु राज्य माय्का
च्वन, धया— चुगलि खँ ह्लाना, राजा व बोधिसत्वया बिचे
भेदभाव अनविश्वास ज्वीकेगु कोशिस यात ।

राजां व घूस नैम्ह न्यायाधिसं अथे धासां, वेगु खँय्
अविश्वास याना बिज्यास्ये, आमथे धाय्मत्ये धैबिज्यात । हानं
व न्यायाधिसं राजायात बिन्तियात— यदि जिमु खँय् बिश्वास
मदुसा, धर्मध्वज पण्डित अड्डाय् वेत लँय् वेगु बखतय् महाराज
राज दरबारया क्कालं स्वया बिज्याहँ । अले छपिसं खनीकि—
व पण्डितं सारा नगर बासीपित थःगु ह्लातय् काय् धुं कल
धैगु सीका बिज्याय्फु ।

वेगु खँ न्येना— राजां धर्मध्वज पण्डित नाप, क्कण्डाय्
बोपि आपालं मनूत अड्डाय् वय्त ल्यू ल्यू वोगु खना, राजां
स्वेबले, व चुगलि याम्ह न्यायाधिसं धाय् बसपोल बोधिसत्वया
हे मनूत भापा बिश्वास याना, अले शंखा कया, व सेनापति
न्यायाधीस याके न्येन— “सेनापति आ छु याय् माली ?”

महाराज ! व धर्म ध्वज पण्डितयात श्याय् माः ।

(२४)

“छुं तःषंगु दोष वने मदय्कं गथे श्याय्गु ?”

“छगू उपाय दु ।

“छु उपाय ?”

“वैत छुं उजागु असम्भव काय्यं याय्गु निति धया-
उगु याय् मफैगु घरी, उगु दोषया, दोषी भापा श्याय्गु (दण्ड)
बिइ ज्यु ।”

“गुजागु असम्भ (—याय् मफैगु) कायं ।”

“महासज ! बांलागु भूमी बगीचा दय्कुसां हे नं,
सिमात, कलकुल मां, स्वां मा आदि, बांलाक मल-जल
इले-बिले तथा बिचा यासां, उद्यानय् निर प्यर दय्का तिति
फल सैगु जुइ । उकिं छपिसं वयात सःता, धया बिज्याहुं कि-
कन्हे जि बगीचाय् म्हित वने मास्ति बल । जिगु निम्ति बांलागु
उद्यान छगू दय्कि ।

थये धाय्गु व धमं ध्वजं (कन्हेसित) बगीचा दय्के
फैमखु । अले वयात थुगु अपराधया कारणं श्याय्गु याना
बिज्याहुं । धका (व चुगलि याम्ह न्यायाधिसं लें स्यंगु जुल) ।

अले व पायासपाणी राजां बोधिसत्वयात सःतिके
छोया, व बोबले धाल- पण्डित ! जि पुलांगु उद्यानय् (बगी-
चाय्) जि आपालं चाउला म्हिते धुन । आः न्हुगु उद्यानय्
चाउला म्हितः वनेगु इच्छा जुल । कन्हे हे चाह वना बगीचाय्

म्हिलतः वनेगु । जिगु निर्मित उद्यान दय्कि । यदि दय्के मफुत
घाःसा, छंगु ज्यान बचे ज्वी मखु धाल ।

बोधिसत्त्वं खँ सीका काल— कालकया घूस नय् मखंगुलि
बं राजायात फाया काल ज्वी धया सीकल ।

व धर्मध्वज पण्डितं “महाराज ! याय् फुसा यानास्वे,”
धया, छेँ बना, प्रणीताहार (भोजन) याना, लासाय् लिधना
सोषय् यात । बाक्र देवेन्द्रया भवन गर्म जुल । देवराज इन्द्रं
ध्यान याना बिचायात । कारण सीकल— “वसपोस बोधिसत्त्व-
यात पीडा जुगु सीका, इन्द्र तुरन्त देवलोकं क्वाहाँ बया,
बोधिसत्त्व छेनिगु क्वथाय् द्वाहाँवना, आकाशय् दना न्येन—
पण्डित छु चिन्ता याना च्वना ?

“छ सु खः ?”

“जि देवराज इन्द्र खः ।”

“राजां जित १) उद्यान दय्का न्यु धाल । उकिया
हे चिन्ता याना च्वना ।”

“पण्डित, चिन्ता याये मते । जि छंगु निर्मित नन्दन
वन चिक्कलता वन सद्दश उद्यान (बगीचा) दय्का बिइ । गुगु
थासय् दय्के ?”

“फलाना थाय् दय्का न्यु ।”

देवराज इन्द्रं थःगु ऋद्धि अतिकं रमणीयगु उद्यान
दय्का दिव्यलोके वन । सरि खुनु बोधिसत्त्वं उगु थासय् वना

(२६)

सोबले- “बांलागु उद्यान (बगीचा) थःगु हे मिर्खां प्रत्यक्ष स्वया वना राजायात बिन्तीयात—

“महाराज ! जि उद्यान दय्का बौधुन । छपि यत्थे चाहुला म्हित बिज्याहूँ ।

राजा वना सोवन- “किच्याकु दुगु- मनोशिला वर्ण यागु पखालं चाहुइका तःगु । ध्वाखा- बारदली, तला सहित, फलफुलया भारं ववछुना वैच्वंगु स्वेहे यैपुस्ये, न्ह्याइपुस्ये च्वंगु, छगूति छगू रमणीय स्वभां जाया च्वंगु, ना ना प्रकारयागु सिमात नं थाय्-थासय् छायापा याना तःगुथे च्वंगु बगीचा खन । उथाय् राजां कालक याके न्येन— का पण्डितं जि धयार्थे याना बिल । आः छु याय् माली ?”

“महाराज, गुम्हस्ये चच्छिया भित्रे उद्यान दय्के फुस्येलि । वं राज्य काय् फैला वा मफै ? सीका बिज्याहूँ ।”

“आः छु याय् मालि ?”

“वयाके मेगु असम्भवया कार्यं (ज्या) याके माः ।

“छु गयागु ज्या याकेगु ?

२) “न्हेगू रत्नं (सप्तरत्नं) दय्के मागु पुखु दय्के ब्यु ।

“राजां ज्यु धया, बोधिसत्वयात सःता धाल—”

आचार्यं ! छपिसं उद्यानजा दय्का बिल । आः उकि-यात त्वेक योग्यगु सप्तरत्नं युक्तगु पुष्करिणी (पुखु) दय्का

ज्यु । यदि दय्का बिइ मफुत धाःसा छंगु ज्यान वनी ।

बोधिसत्त्वं धाल— महाराज ज्यु । दय्के फुसा दय्का बिइ ।

ध्व खँ देवराज इन्द्रं सीका बांलागु सच्छिगु तीर्थं दुगु, दोछियाय् कुं दुगु पुखुया घेरां युक्तगु, न्याता प्रकारया पलेस्वानं धाकय् जुगु नन्दन पुष्करिणी (दिव्यलोकया पुखु) सदृशगु, पुखु दय्का बिल । बोधिसत्त्वं उगु पुखु नं थमं प्रत्यक्ष स्वया, राजायात धाःवन— महाराज ! पुखु दय्का बिइ धुन ।

राजां उगु पुखु स्वय धुंका, कालक न्यायाधिस याके न्येन— आः छु याय् माली ?, महाराज उद्यानयात त्वोगु ३) छेँ दय्का व्यु घैबिज्याहुँ ।

राजां हाकनं बोधिसत्त्वयात सःता धाल— “आचार्य, ध्व उद्यान व पुष्करिणीयात अनुकुल ज्वीक छखा उजागु छेँ दय्कि गुगु फुक्क सारदाम वस्तु किसियागु दें नं जक दय्का तःगु छेँ ज्वीमा । यदि मदय्कल धाःसा, छंगु ज्यान बचे ज्वी मखु धाल ।

देवराज इन्द्रं (ध्व खँ नं सीका) बगीचा व पुखुयात लोगु उगु प्रकारयागु छेँ नं दय्का बिल । सरि खुनु बोधिसत्त्वं स्वपना उगु छेँ नं प्रत्यक्ष थमं स्वे धुंका, राजायात धाल छेँ तयार जुल धका । राजां उगु छेँ नं स्वया । हानं कालकयाके

(२८)

न्येन— आः छु याय् माली ? “महाराज, छेँयात योऽयगु
४) मणि दय्का व्यु धया बिज्याहुँ ।

हानं राजां बोधिसत्वयात सःता धाल— “पण्डित,
ध्व किसिथा दे नं दय्का तःगु छेँ यात अनुकुल ल्वोगु मणि
दय्का तथा व्यु, मणियागु प्रकाशय् (जः लय्) चाहुला स्वे ।
यदि दय्के मफुत धाःसा छंगु ज्यान वनी, धया बिज्यात ।

देवराज इन्द्रं उजागु मणि नं व छेँयात ल्वेक दय्का
बिल । सरिखुनु बोधिसत्व वना सो वन उगु नं प्रत्यक्ष स्वे
धुंका, राजायात निवेदन यात व छेँ मणीज्योति तयारी जुल
धका । राजां व नं स्वःवना, मणीजः स्वे धुंकालि । हानं
राजां कालक याके न्येन— “आः छु याय् माली ? “महा-
राज ! जि स्वेबले थये बुछे जुल— उजाम्ह देवता दु ज्वीमाः,
गुम्हस्येँ धम्म ध्वज ब्राह्मणयात गुजा—गुजागु माः, वयात
आवश्यक देवतां बिगु ज्वी धाल ।

आः गुगु देवतापिसं नं दय्के फेमखु, उजागु वयात
दय्का व्यु धया बिज्याहुँ । प्यंगू अंगं (प्यंगू गुणं) युक्तह्य
मनुष्ययात देवतां नं दय्के फइ मखु । उकिं आः वयात धाः—
५) जित प्यंगू अंगं युक्तह्य—उद्यानपाल दय्का व्यु ।

राजां बोधिसत्व यात सःता धाल— आचार्य्यं, छं
जिगु निर्मित उद्यान, पुष्करिणी, किसि दैया प्रासाद व, उकी
प्रकाश जःया निति— मणि—रत्न नं दय्का बिल । आः जिगु

एव उद्यानया रक्षा याइम्ह प्यंगू अंगं युक्त जुया च्वेम्ह उद्यान-
पाल दय्का ब्यु । यदि दय्का मबिल धाःसा, छंगू ज्यान बवे
ज्वी मखु ।

बोधिसत्त्वं ज्यू, महाराज दयावन धाःसा बिचायाना
स्वे, धया, छे वना प्रणीत (उत्तम) गु, भोजन याना, चना
सुथे दने धुंका लासाय् च्वना बिचायात— देवराज इन्द्रं गुगु
बं स्वयं दय्के फुगु खः दय्का बिल । देवेन्द्रं प्यंगू गुणं युक्तहा
उद्यनपाल दय्का बिइ फेमखु । अथे जुया निरिति, म्येपिगु ह्लाति
सिना बनेगुसिकं जंगले वना अनार्थपिथे सिना बनेगु हे थिक्क
जुइ धया बिचायाना— वसपोल आचार्य्यं धर्मं ध्वज पण्डित,
स्वयात नं छुं हे मघास्ये, थःगु छे प्रासादं ववाही वया
नगरया मुख्यगु द्वारं हे नगरं प्याही वना, जंगलय् द्वाही वना,
छमा सिमाक्वे च्वना— सत्पुरुषपिनिगु धर्मया ध्यान याना
च्वन ।

देवराज इन्द्रं जब बोधिसत्त्वया उगु अवस्था जुया
च्वंगु यात सीका देवेन्द्रं छहा बनचरया भेषकया, बोधिसत्त्वया
न्होने वना— “ब्राह्मण ! छ सुकुमारतिनि । छं ह्लापा दुःख
धयागु मस्युहा थें च्वं । छ एव घोर जंगले वया च्वना च्वन
छु कारणं ?” एव खें न्यो न्यं ह्लापांयागु गाथा धाल—

सुखं जीवित रूपोसि, रट्टा विवनमागतो ।

सो एक्को अरञ्जस्मि, रुक्खमूले कपणो विया कायसि ॥१

(३०)

अर्थ— छ सुख पूर्वक जीवन व्यतीत याइम्ह थें च्वं ।
जनाकीर्ण— (आपालं मनूत दुगु) थासं, निर्जन (सुँ महुगु)
थासय् बया च्वन । छ जंगले सिमायाक्वे याकःचा च्वना (छु)
सोचे याना च्वनागु ? ॥१

सुखं जीवित रूपोसि = छ सुख पूर्वकं जीवन हना
च्वंहा, सुखं च्वना च्वंम्ह, सुखं पालन जुया च्वंम्ह थें । रट्टा =
मनूत दुगु थासं, । विवनभागतो = लः महुगु थाय् जंगले बया
च्वन । रूक्खमूले = सिमाया कोसं । कपणोविय कायसि =
कृपणं हानामहुहा थें च्वंक याकःचा च्वना ध्यान याना च्वन,
विशेष ध्यान याना च्वन । छं थन छु सोचे याना च्वनागु ?
व हे न्येन । थ्व खँ न्येना बोधिसत्वं निपूगु गाथा धाल—

सुखं जीवित रूपोस्मि, रट्टा विवन भागतो,
सो एकको अरञ्जस्मि, रूक्खमूले ।
कपणो विय कायामि, सतं धम्मं अनुस्सरं ॥२

अर्थ— सुखपूर्वक जीवन व्यतीत याना च्वनाम्ह खः ।
मनूत दुगु थासं, मनूत महुगु थासे वना च्वना । जंगले सिमाया
क्वे याकःचा हे कृपण थें च्वना, श्रेष्ठ पुरुषपिगु धर्मयात
स्मरण याना च्वं च्वं ध्यानय् च्वना च्वनागु खः ।

सतं धम्मं अनुस्सरं = मित्र थ्व सत्य हे खः कि,— जि
सुखपूर्वक जीवन व्यतीत याइम्ह, जनाकीर्ण थासं निर्जन थासे
वया च्वना । जि थ्व जंगले सिमाया क्वसं, याकःचाहे च्वना,

कृपण (सुं मद्गुह) थें च्वंक ध्यानयाना च्वना । गुगु छं न्येना च्वनकि- छु सोचेयाना च्वनागु खः, व धाय् त्यना । जि श्रेष्ठ (पुरुषपिगु) धर्मयात स्मरण याना च्वें च्वें थन च्वना च्वना । सतं धम्मं = बुद्ध, प्रत्यक-बुद्ध, श्रावकपिनिगु श्रेष्ठ, सत्पुरुष-पिगु, पण्डितपिगु धर्म-लाभ, हानि, अपकीर्ति, किति, निन्दा, प्रशंसा, सुख, दुःख, थुगु च्यागू प्रकारयागु लोक-धर्म दु । थुकि तकलिफ जुइगुघरी, सत्पुरुष कम्पायमान जुइ मखु, चंवल नं ज्वी मखु । थुकि मग्याय्गु सत्पुरुषपिनि धर्म खः । थुगु सत्पुरुषपिनिगु धर्मयात स्मरण याना च्वें च्वें च्वना च्वना-ध्व हे प्रकट यागु जुल ।

शक्र देवेन्द्रं न्येन— ब्राह्मण ! आमथे खःसा, ध्व थासय् छाय् च्वं च्वनागु ?

“राजां प्यंगू अंङ्गं युक्तह्य उद्यानपाल ह्या व्यु धाल । उजाह्य दइगु मखु धका । थुकथं जि ध्व सोचेयाना कि, स्वैगु ह्लाति सिना वना छु लाभ, बरू जंगले द्वाहां वना अनार्थपि थें सिना वने धका; (थुकिया निति) थन वया च्वनागु खः । ध्व खँ न्येना भेषधारि धाल—

“ब्राह्मण !” जि देवराज इन्द्र खः । जि छंगु निम्ति उद्यान आदि दय्का बिया । प्यंगू मंङ्गं युक्तह्य उद्यानपाल दय्के मफु खः । तर छपिनि जुजुया सँ खाइह्य, सँ बांलाका बिइह्य— “छत्तपाणी धयाह्य नीचा दु । प्यंगू अंगं—(गुण धर्म)

(३२)

युक्तह्य उद्यानपालया आवश्यक जुल धाःसा, वयात उद्यानपाल याय्गु निर्मित्त घया बिज्याहुँ ।”

देवराज इन्द्रं बोधिसत्त्वयात थुगु उपदेश बिया, ‘ग्याय् मत्ये’ घया आश्वासन बिया, बिज्यास्ये, थःगु देव नगरे—(देव लोके) बिज्यात ।

वसपोल बोधिसत्त्व नं जंगलं छेँ ल्याहाँ वया, सुथय्या भोजन याय् धुंका राज दरबारे वन । अन हे छत्तपाणी यात खना, वयागु ह्ला ज्वना न्येन— मित्र ! छु छ प्यंगू गुणं युक्तह्य खःला ?

“छन्त सुना धाल, जि प्यंगू गुणं युक्तह्य धका ?

“देवराज इन्द्रं ।”

“छु कारणे धाःगु ?”

“थुगु कारणं” घया फुक खँ कन । वं धाल— खः जि प्यंगू अंगं युक्तह्य खः ।

बोधिसत्त्वं वयात ह्लाति ज्वना हे, राजाया न्ह्योभ्ये यंका धाल— महाराज, थ्व छत्तपाणी प्यंगू अंगं युक्तह्य खः । उद्यानपालया आवश्यकता जुयव थ्व यात उद्यानपाल याना बिज्याहुँ ।

राजां— छत्तपाणी याके न्येन— छु छ प्यंगू अंगं युक्त ला ? खः महाराज । “छु छ प्यंगू अंगं ?”

छत्तपाणि उत्तर बिल—

अनुसुय्यको अहं देव, अमज्जयायको अहं ।
निस्नेहको अहं देव, अक्कोधनं अधिट्ठितो ॥३

अर्थ— महाराज ! जिके इष्प्या मद्दु । जिं गुबलें हे
अय्ला मतोना । देव ! जिके मेपिंगु प्रति न स्नेह दु, न क्रोध
दु । जि थुपिं प्यंगू अङ्गं नं युक्तह्य खः ।

राजां न्येन— छत्तपाणो ! छं थः थमं थःत इष्प्या-
रहितह्य धाइ ?— खः महाराज ! जि इष्प्या-मद्दुह्य खः ।

“छुकियात खना इष्प्या-रहित जुल ?”

महाराज ! न्येना विज्याहुँ धया, थः इष्प्या-रहित
जुयागु कारण कना थ्व गाथा धाल—

इत्थिया कारणा राज, बन्धापेसि पुरोहितं ।

सो मं अत्थे निवेनेसि, तस्माहं अनुसुय्यको ॥४

अर्थ— राजन ! स्त्रीया कारणं जिं पुरोहित यात
चिके बिया । वं जित सदर्थं भिगुली लग्य यात । थुकिया
निर्मित जि इष्प्या-रहितह्य खः ।

थुकिया अर्थ खः कि महाराज ! जि ह्यापा थ्वहे
वाराणसी नगरे, छःपि थें हे राजा जुया च्वनागु खः । जि
स्त्रीया निर्मित, पुरोहितयात चिके बियागु जुल ।

“अद्धा तत्थ बज्जन्ति, यत्थ बाला पभासरे ।

बद्धापि तत्थ मुच्चन्ति, यत्थ धीरो पभासरे ॥५

(३४)

अर्थ— थुगु जातके' वोगु अनुसार हे, छगू समय ध्व गुम्ह रानी (स्त्री) अतीत काले, गुबले ध्व छत्तपाणी राजा जुया च्वंगु क्षः, ख्वीप्यम्ह नोकररिपि नाप अनाचार याना, बोधिसत्त्वया पाखे, थःगु इच्छा-पूर्ति मजुगु कारणं बोधिसत्त्वयात नष्ट याय्गु इच्छां महारानि, राजायात्त चुगलि खँ न्यंका मित्रभाव मदय्का बिल । उम्ह राजां बोधिसत्त्वयात चिना ह्य्मु आज्ञा बिल । अले चिनाहःम्ह बोधिसत्त्वं राजायात, महारानिया यथार्थं दोष कना, स्वयं मुक्त जुया, राजाया पाखें मेपि नं चिनातःपि फुक नोकररिपित नं बन्धनं मुक्त याके बिया, बोधिसत्त्वं राजायात उपदेश बियाली, नोकर तय्गु व महारानीयागु अपराध क्षमा याना बिज्याहुँ धया । फुक पूर्वोक्त प्रकारं विस्तृतरूपं कनेमा । थुगु बारे धया बिज्यात—

इत्थिया कारणा राज, बन्धापेसि पुरोहितं ।

सो मं अत्थं निवेसेसि, तस्माहं अनुसुय्यको ॥६

अर्थ— अले जि सोचेयाना— जि किखुदो स्त्रीपि तोता, ध्व छम्ह जक रानीया पाखें कामासक्त जुया, थुकथं नं सन्तुष्ट याके मफु । थुगु प्रकारं तसकं थाकुकं सन्तुष्ट याय् फइपि स्त्रीपिगु प्रति, क्रोध याय्गु अथे हे ज्वी, गथे सुं गुम्हं बांसागु बस्त्र पुना तःगुली घू खिति थाना वसः बुलुसे च्वमा बांमलात धका तँ पिकया, ध्व वस छाय् बांमलात धका तम्वेगु थें ज्वी; अथवा गथे सुनानं नःगु भोजन लिपा पचे ज्वीधुंका

१. बन्धन मोक्ष जातक (१२०)

खि जूबले, तँ पिकया ध्व अथे छाया जुल घाइ थें ? बक जुइगु
 सः । उकि जि (उक्त घटना जुगु बारे) दृढ संकल्प यानाकि—
 आवलि गुथाय तक अहंत्व, प्राप्त जुइ मखु, उथाय तक—
 कामभोगया प्रति, जिगु ईर्ष्या मज्जीमाः । उबलेनिसें जि
 ईर्ष्या—रहितम्ह जुया । थुगु सम्बन्धं हे— “तस्माहं अनु-
 सुय्य को” धया ।

अले राजां न्येन— मित्र छत्तपाणि । छुकियात खना,
 छ अमद्य (अय्ला मत्वंम्ह) जुया ?

छत्तपाणि उगु बारे ध्व खँ कना गाथा धाल—

मत्तो अहं महाराज, पुत्तमंसानि खादयि ।

तस्स सोके नहं पुट्ठो, मज्जपानं विवज्जयि ॥७

अर्थ— महाराज ! जि अय् त्वना विहोश जुया,
 थःम्ह काय् मचाया ला नया । उगु शोकं शोकाभिभूत जुया,
 जि मज्जपान तोनेगु तोता बिया ॥७

महाराज ! पूर्वकाले जि छपि थें हे बाराणसी देशया
 राजा जुया च्वना । अय्ला मत्वंकं च्वने मफुम्ह जुया । मांस
 (ला) मरेकं भोजन याय् मफुम्ह, जुया च्वना । शहरे उपोसथ
 पर्वदि खुनु, पशुत श्याय्गु बन्द जुया च्वन । भांछे पक्षया
 त्रयोदशी खुनु हे मांस हया तथा तल । संभाले याना मतःगु
 जुया व ला, खिचां नया बिल । भांछे जुया च्वंम्हेसिनं उपो-
 सथया दिने मांस मरूगु जुयानिति, राजाया निमित्त ना ना
 प्रकारयागु स्वादिष्ट भोजन दय्का दरबारया प्रासादय् थाहां

(३६)

बना, राजाया न्होने भोजन यंके मफुगु कारणं, महारानीया न्होने बना, न्येन— महारानी ! थों जित ला प्राप्त मजुल । मांस (ला) मदुगु भोजन राजाया न्होने यंके मफु । छु याय् मालि ? अथेसा—

“तात्त ! जिम्ह काय् राजायाय अश्यन्त प्रियम्ह खः । काय् मचा यात खना, राजां काय्यात चुपा न नं, मचायात्त यय्का यिका प्यार यायां थःगु अस्तित्व हे लोमंका भुले जुया च्वनी ।

उकिं— जि काय्मचा (राज कुमारयात) बांलाक छायापा अलंकार याना, राजायागु मुले फय्तुका तथावे । राजाया काय्मचा नाप येका हितका सना च्वनि बले छं भोज हकि ।

अथे धया महारानि थःम्ह काय् राजकुमारया छेने- च्वंगु सँयात सुन्दर प्रकारं सँयात बांलाका, राजाया मुले राज कुमार फय्तुका बिल । राजाया काय्मचा नापं हितता च्वंबने, भांछेँ राजायात भोजन हया बिल । अय्ला त्वना, अय्लाखं काना मद मस्त जुया च्वँम्ह राजां अय्लाया सुरे बेहोशम्ह राजां भोजनया छेमाय् ला दय्का तथा हःगु मखनां न्येन— मांस (ला) गो ? धका, भांछेँ विन्ती यात— “महाराज ! थों पशुहत्या— (श्याइगु) बन्द जुगुलि ला मरू ।” राजां अय्लाया सुरे जित ला दै मखुला’ धया, मुमे च्वना च्वँम्ह, प्रिय पुत्र— (योम्ह काय् मचा) या, गःप म्वेहिला, श्याना,

भांछेया न्होने वांछोया बिया आज्ञा जुल— याकनं ला दय्का हति । भांछें धायें दय्का है बिल ।

व राजां अय्लाया सुरे ब्यहोसी जुया काय् मचाया ला नापं भोजन यात । उथाय् राजाया भयं न सुं ख्वोया हाले फत, न सुनानं छुं हे धाय् फत, निशब्द जुया च्वन ।

अय्लाया सुरे राजां भोजन नया लासाय् घेना, सरि खुनु सुथे दना, अय्लाया सुर मदय् धुंका धाल— जिम्ह काय् मचा राजकुमार हकि ! उगु बखते महारानि ख्वोख्वं राजाया पालि भोपुया गोतुल । राजां न्येन— “भद्रे ! छु जुल—” महाराज ! म्हिगः छपिसं अय्लाया बिहोसे छपिनि काय् मचा राजकुमार यात श्याना, पुत्र—मांस (ला) नाप भोजन यात । राजां अय्लाया बिहोसे पुत्र हत्यां अनर्थ (पाप कर्म) जुगु सीका, स्वयं थमं याना अय्लाया सुरे पुत्र वियोग शोकं अभिभूत जुया थः थमंतु थःगु छाति दाया ख्वोया हाला, “जित थ्व दुःख अय्ला त्वनागु कारणं जुल धया’ सीका,— “अय्ला त्वनेगुलि दोष खना, फिपासःलं म्हतुसिला प्रतिज्ञा यात— “आवंलि जि अहंत्व प्राप्त मजुतल्ले हे, उजागु विनाशकारिणी, सुरापान यात गुबलें हे त्वने मखुत” धया । उबलेनिसें जि अय्ला मत्वना । थुकिया निति— “मत्तो अहं महाराज” थ्व गाथा धया बिज्यात—

अले राजां न्येन— मित्र छु खना छ स्नेह मदुम्ह जुया ? उगु खँ यात कना थ्व गाथा धान—

(३८)

कितवासो नामहं, राजा पुत्तो पच्चेक बोधिमे ।

पत्तं भिन्दित्वा चवितो, निस्नेहो तस्स कारणा ॥८

अर्थ— जि ह्लापा कितवास धयाम्ह राजा जुया च्वना बले । जिम्ह काय् मचा राजकुमारं प्रत्यक बुद्धयागु पात्रयात्त कया तच्छयाना सिना वन । उगु कारणं जि स्नेह—रहितम्ह जुया ।

महाराज ! ह्लापा जि वाराणसील्य् कितवास धयाम्ह राजा जुया च्वना । जि काय् छह्य दत्त । लक्षण स्वेसःपि (जोतिष तय्सं) राजकुमार मचायात्त स्वया धाल— ध्वया मृत्यु लः मरया जुइ । व राजकुमारया नां दुष्ट कुमार धका तल । तधी जुसेंलि व राजकुमारयात्त उपराजा पद बिल । राजां दुष्ट कुमारयात्त न्ह्याबलें हे थःगु न्ह्योने ल्युने तया जुइ । व राजकुमार लः मरया सिना वनी धैगु भयं, वया निर्मित देया प्येखेपाखे च्वंगु ध्वाखाय् व देशे दुने थाय् यासय् लः दुगु पुखु दय्का बिल । प्येका लें दुथाय् तक मण्डप दय्का लःया त्येप तया बिल ।

व दुष्ट कुमारं छन्हू सज धज याना, याकःचा हे राज उद्याने वना च्व च्वं लेंय् भिक्षा बिज्याम्ह प्रत्येक बुद्धयात्त खन । जनतापिसं नं वसपोल प्रत्येक बुद्धयात्त खना वसपोल-यात्त हे प्रणाम यात्त प्रशंसा याना च्वन । वो वोपिसं प्रत्येक— बुद्धयात्त गौरवं बिन्ती याःगु जुया च्वन । व दुष्ट कुमारं उक्त घटना खना सोचेयात्त— जि थें जाम्ह नाप वोपि मनु तय्सं

ध्व सिर-मुण्डा (सं खानातःम्ह) यात प्रणाम यात । प्रशंसा
 याना च्वन, ह्ला बिस्ती याना गौरव याना च्वन धका । व
 दुष्टम्ह राजकुमार क्रोधित जुया, किसिम्हं ब्वाहाविया प्रत्यक-
 बुद्धया न्होने वना न्येन—

“श्रमण ! छस्त भोजन प्राप्त जुल ला ?”

“राजकुमार ! खः प्राप्त जुल ।”

व राजकुमारं तमं प्रत्येक बुद्धयागु ह्लातं पात्र कया,
 उगु भिक्षा दुगु पात्र बँय कुरका तच्छयाना भोजन नापं तुति
 न्हुया फुक छिलाय् बिलाय् याना बिल । वसपोल प्रत्यक-बुद्धं
 व दुष्ट कुमारया खा स्वया च्वन— आः ध्व प्राणी नष्ट जुइ ।
 राजकुमारं धाल— श्रमण ! जि, कितवास राजाया काय् खः ।
 जिगु नां खः दुष्ट कुमार । छं जित स्वया क्रोधित जुया मिखा
 ततगो कना सोसां जित छु याय् फइ ? धाल, प्रत्यक-बुद्धया
 भोजन नष्ट जुल । वसपोल प्रत्येक-बुद्ध आकाशय् बोया उत्तर
 हिमालये नन्दमूल पञ्चभारय् हे बिज्यात । दुष्ट राजकुमारयागु
 पापकर्म नं, उगु हे बखतय् फल बिल । वेगु शरीरे दाह जुया
 बल । वं अले-जुल जित पुत धाधां अन हे गोत्तुवन । उलि-
 मछि थाय् थासय् तया तःगु लः नं फुक हे सुना वन । फुक
 लः त्यप सुक्खा जुया वन । अन हे व दुष्ट कुमारया प्राणान्त
 जुया वना, अवीचि नरकय् उत्पन्न जूवन ।

राजां उगु समाचार न्येना पुत्र शोकं अभिभूत जुया
 सोचय् यात — ध्व जित जुगु शोक प्रिय वस्तु (योगुलि)

(४०)

उत्पन्न जुल । यदि जि स्नेह मयानागु जूसा शोक ज्वी मखु ।
व राजां निश्चय यातकि- भावंलि छुं हे चीजय् नं- चाहे उगु
प्राण दुगु ज्वीमाः, अथवा चाहे प्राण मदुगु ज्वीमाः- स्नेह
मदय्मा । उबले निसें जिके थौं तक नं स्नेह घैगु मदु घया,
उगु सम्बन्धे— ‘कित वासो नामहं’ गाथा घैबिज्यात ।

“पुत्तो पच्चेक बोधि मे, पत्तं भिन्दित्वा चवितो” या,
अर्थ खः— “जिम्ह काय्, प्रत्यक-बुद्धया पात्र तछ्छयाना सिना
घन । “निस्नेहो तस्स कारणा” उगु बखतय् उत्पन्न जुगु स्नेह
यागु कारणं, दुःख जुगुलि जि स्नेह मरूम्ह जुया ।

उथाय् राजां छत्तपाणी याके न्येन- मित्र ! छं छुकि-
यात खना छ- “क्रोध-रहितम्ह जुयागु खः ?”

छत्तपाणि उगु खँयात कना व वं थुगु गाथा धाल—

अरको हुत्वा मेत्त चित्तं, सत्त वस्सानि भावयि ।

सत्त कप्पे ब्रह्मलोके, तस्मा अक्को घनो अहं ॥६

अर्थ— महाराज ! जि अरक घयाम्ह तपस्वी जुया,
न्हेदँ तक मैत्रीचित्तयागु भावना याना न्हेगु संवर्त-विवर्त कल्प-
तक, ब्रह्मलोके च्वना । थुगु कारणं जि, दीर्घकाल तक मैत्री
भावनाया अभ्यास यानागुलि क्रोध-रहित (तँ मदु) म्ह जुया ।

थुगु प्रकार छत्तपाणियागु थःगु प्यंगु अङ्ग (गुण-धर्म)
कंगु बखतय्, राजां अनदुपि परिषद पिन्त इशारा याना धाल ।
उगु क्षणय् मंत्रीगणपि, तथा ब्राह्मण, गृहपति आदि सकलें

दना भय ! घूसनेम्ह दुष्टम्ह खुँ ! छँ घूस नय् मखना, पण्डित-
यागु निन्दा याना, वयात श्याके मास्ति वोम्ह छ घया, ब
कालक घयाम्ह सेनापतियागु ह्ला, तुति ज्वना राजमहलं कोत
हया, वयात अन दुपि परिषदपिसं अन न्होने दुगु छु छु ह्लाति
काय्फत लोहं, मुगःचा, अप्पादि कय्का, कालकयागु छद्यो
तछघाना श्याना बिल, हानं वयागु तुति ज्वना साला यंका
फोहर वाँ छोइगु थासय् वाँछोया बिल ।

अनं लिपानिसें राजां धर्मपूर्वक राज्य याना च्च च्चं
कर्मानुसार (परलोक) जुया वन ।

शास्ता बुद्धं थुगु धर्मं देशना कना बिज्यास्ये जातक-
यागु क्रम मिलेयाना बिज्यात । उगु समय कालक सेनापति
जुया च्चंम्ह देवदत्त खः । छत्तपाणि नी जुया च्चंम्ह सारिपुत्र
खः । धर्मं च्चज पण्डितजा जि हे खः घया बिज्यात ।

“धम्मद जातक बाखँ च्चचाल”

“बुद्ध धर्मया शिक्षा”

रचयिता —

भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविर

बुद्धया धर्मं शिक्षादि, दान शील व भावना ।
गुण-धर्मं पुरे यायत्, सीके माःगु यथा क्रम ॥१
ह्लापां शीले च्वना शुद्ध, पवित्र भावना मने ।
तया दान बिया ज्वीगु, प्रथम धर्मया पथ ॥२
शील खः पाप च्वीकीगु, अहिंसादि गुणे च्वना ।
प्राणीपिन्त दया तेगु, धर्म खः करुणा दुगु ॥३
दान धर्मं स्वया शील, तद्धंगु धर्म खः गुणं ।
थःत व पर यात नं, पाप तापं सुरक्षित ॥४
शील स्वया समाधि खः, तद्धंगु धर्मया गुणं ।
मनयात मभिं पाखें, मुक्त यायगु सुभावना ॥५
समाधि नं विदर्शना, भावनाय् सर्वं श्रेष्ठगु ।
क्रमशः पूर्णं याय् योगि, तथागतं सुदर्शीत ॥६

लेखकया मेमेगु प्रकाशित जूगु सफू

१) नामाण्ट शतकम्	(संस्कृत-श्लोक नेपाल भाषा)
२) टेल कटाह गाथा	(पालि-श्लोक नेपाल भाषा)
३) बुद्धोपदेश-मध्यम-मागं	(कविता नेपाल भाषा)
४) पटाचारा जीवनी	(नेपाल भाषा)
५) गिरि मानन्दसूत्र	(पालि गाथा नेपाल भाषा)
६) मेण्डक महाजन दुतिया वृत्ति	(नेपाल भाषा)
७) सुमेधा जीवनी	(कविता-नेपाल भाषा)
८) जोतिय महाजन दुतियावृत्ति	(नेपाल भाषा)
९) महा कपिन स्थविर कथा	(नेपाली भाषा)
१०) कुम्मास पिण्डक जातक	(नेपाल भाषा)
११) बिलार कोसिय जातक	(" ")
१२) सप्त बोध्यङ्ग धर्म भावना	(" ")
१३) अनित्य-भावना	(" ")
१४) सुधा भोजन जातक	(" ")
१५) हत्थिपाल जातक	(" ")
१६) महाबोधि जातक	(" ")
१७) आदित्त जातक	(" ")
१८) साधिन जातक	(" ")
१९) बुद्ध धर्म-ज्योति प्रकाश	(कविता प्रार्थना-नेपाल भाषा)
२०) कण्ह जातक	(नेपाल भाषा)
२१) गङ्गमाल जातक	(" ")

१. काव्यात्मक-बुद्ध जीवनी (ले. महाप्रज्ञा, नेपाल भाषा)

सफू दइगु थाय्—

गण महाबिहार-काठमाडौं, नेपाल ।

मुद्रक- नेपाल प्रेस, शुक्रपथ, काठमाडौं फोन- २-११०३२ नेपाल ।